

พุทธอภิปไตย 3 กับมุมมองความเห็นต่าง

Buddha Adhipateyya 3 with the Different Points of Views

พิสุทธิ์พงศ์ เอ็นดู*

อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะเทคโนโลยีการจัดการ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์

Pisutpong Endoo*

A lecturer in Linguistics Department, Faculty of Management Technology,

Rajamangala University of Technology Isan, Surin Campus

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอถึงหลักพระพุทธศาสนาเรื่องพุทธอภิปไตย 3 ที่สะท้อนถึงมุมมองความเห็นต่างของคน โดยหัวข้อที่ได้นำเสนอในบทความนี้ประกอบไปด้วยหัวข้อหลักๆ ดังนี้ 1) อภิปไตย: รากศัพท์และความหมาย 2) ความเห็นต่างของมนุษย์ : มุมมองของนักจิตวิทยา 3) ความเห็นต่างของมนุษย์ : มุมมองในพระพุทธศาสนา 4) พุทธอภิปไตยกับการจำแนกความคิดและ 5) สรุป โดยศึกษารวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์จากข้อมูลแหล่งต่างๆ เช่น หนังสือที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา งานค้นคว้าวิจัยและตำราอื่นๆ ที่น่าเชื่อถือได้

คำสำคัญ

พุทธอภิปไตย 3 มุมมอง ความเห็นต่าง

Abstract

This academic paper aims to present the doctrines of Buddhism on the Buddha Adhipateyya 3 resulting in peoples' different points of views. In the details of this paper, it consists of 5 main topics. All of them are 1) Adhipateyya: Root and Meaning, 2) Different views of people: Psychologists' Perspectives, 3) Different views of people: Buddhism's Perspectives, 4) Buddha Adhipateyya 3 with views classification and 5) conclusion. This result of this study was collected and synthesized from many sources consisted of the important books of Buddhism, research books and other reliable academic books.

Keywords

Buddha Adhipateyya 3, different points of view

บทนำ

มนุษย์คือสัตว์สังคมที่อยู่ร่วมกันเป็นชุมชนเมือง มีความหลากหลายทั้งวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา หรือแม้กระทั่งการดำรงชีวิตในลักษณะความเป็นชนชั้นที่แตกต่างกัน เมื่อมนุษย์จำนวนมากอยู่รวมกันเป็นกลุ่มสังคมขนาดใหญ่ ปัญหาต่างๆ ย่อมเกิดขึ้นตามมา และหนึ่งในปัญหาเหล่านั้นก็คือความขัดแย้งทางความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

ในท่ามกลางสังคมไทยปัจจุบัน ความขัดแย้งทางความคิดเห็นต่างที่เกิดขึ้น นำมาซึ่งความแตกแยกทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิตผู้คนในสังคมไทย มีความคิดเห็นต่างในเรื่องความเชื่อทางปรัชญา ศาสนา วัฒนธรรมประเพณีและเหตุการณ์บ้านเมืองทางสังคมเหล่านี้เป็นต้น อะไรคือสาเหตุหลักแห่งความคิดเห็นต่างของคนไทยในปัจจุบัน

อิปไตย 3 เป็นหลักธรรมที่สำคัญหมวดหนึ่งในพระพุทธศาสนาซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 84,000 พระธรรมชั้นตรี พระพุทธพจน์หมวดนี้หากนำมาวิเคราะห์เพื่อตอบโจทย์หาข้อสรุปความคิดเห็นต่างของคนไทย สามารถสรุปในภาพรวมได้ว่า คนไทยมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันมาจำแนกตามองค์ประกอบหลักๆ ตามอิปไตย 3 ประการ ซึ่งได้แก่ 1.อัตตานิปไตย ถือตนเป็นใหญ่ 2.โลกานิปไตย ถือโลกเป็นใหญ่ 3.ธรรมานิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551, 107)

จุดประสงค์ของบทความความวิชาการเรื่องนี้จะเสนอมุมมองเกี่ยวองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้คนจำนวนมากรวมทั้งคนไทยนั้นมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน จากมุมมองของนักจิตวิทยาและหลักธรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักธรรมเรื่องพุทธอิปไตย 3 ซึ่งนำมาวิเคราะห์เพื่อจำแนกความเห็นต่างของคนไทยโดยรวมและได้นำเสนอหลักธรรมพระพุทธศาสนาที่สำคัญอื่นๆเพื่อประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาเรื่องความเห็นต่างของคนไทยด้วย

อิปไตย: รากศัพท์และความหมาย

คำว่า อิปไตย เป็นภาษาบาลีมาจากคำว่า อิ (ยิ่งใหญ่, ทัพบ) + ปไตย (มาจากคำว่า ปติ แปลว่า เจ้าหรือ ผัว) 2 คำรวมกันเป็น อิปไตยๆ ในที่นี้แปลได้ว่า เจ้าผู้ยิ่งใหญ่ ในพจนานุกรมไทย-เขมร เขียนเป็นคำอ่านเป็นภาษาบาลีว่า อิธิเบเตย อ่านว่า อะทิปะไต (กาญจนา นาคสกุล, 2548, 1089) ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เขียนเป็นคำอ่านว่า อะทิปะไต หรือ อะทิบปะไต แปลว่า ความเป็นใหญ่ยิ่ง (2525, 912 และ 2542, 1324) พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548, 107) ให้คำจำกัดความว่า อิปไตยคือความเป็นใหญ่หรือภาวะที่ยึดเอาเป็นใหญ่

จากคำจำกัดความข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่า อิปไตย นั้นหมายถึงภาวะที่ยึดถือเอาเป็นใหญ่หรือความเป็นใหญ่ในภาวะที่ยึดถือไว้ครอง คือภาวะการที่ยึดถือหรือตั้งมั่นในความเป็นใหญ่นั้นเอง

พุทธอิปไตย มาจากการเชื่อมต่อกันของคำสองคำคือ พุทธ (ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน หรือหมายถึงพระพุทธศาสนา คือศาสนาของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน) กับ อิปไตย (ภาวะที่ยึดถือเอาเป็นใหญ่หรือความเป็นใหญ่ในภาวะที่ยึดถือไว้ครอง) ดังนั้น พุทธอิปไตย ก็คือ สิ่งที่ยึดถือหรือภาวะความเป็นใหญ่ตามหลักพระพุทธศาสนา อิปไตยเป็นหลักธรรมและพระพุทธพจน์ที่สำคัญของพระพุทธศาสนาจากจำนวนที่มีอยู่ทั้งหมด 84,000 พระธรรมชั้นตรี ซึ่งถูกรวบรวมเอาไว้ในพระไตรปิฎก

อิปไตยในพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 3 ประการ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548, มุลนิคิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา บ้านธัมมะ, 2552 และรักพงษ์ ศิลธรรม, 2551) ได้แก่

1. อัตตานิปไตย ถือตนเป็นใหญ่ คือ ถือเอาความคิดของตัวเอง โดยมองพื้นฐานจากสิ่งรอบกายตัวเองไม่ว่าจะเป็นจากฐานะทางสังคม ศักดิ์ศรี เกียรติภูมิ ความรู้ อำนาจของตนเองเป็นใหญ่ เวลาคิดที่จะกระทำการด้วยสิ่งใด มักจะยกเอาความคิดหรือเคารพเอาความคิดตัดสินใจตนเองเป็น

ใหญ่ สามารถกล่าวได้ว่าบุคคลที่เป็นอัตตาริบัติโดยกลุ่มนี้ก็คือเป็นบุคคลผู้เป็นเผด็จการทางความคิด หรือเอกบุคลเผด็จการทางความคิด

ลักษณะเฉพาะโดยภาพรวมของบุคคลที่มีความคิดเป็นอัตตาริบัติ มีลักษณะของบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น ถือเอาความคิดตามใจตัวเองเป็นเรื่องสำคัญ มีจิตใจโน้มไปในความเชื่อตามความปรารถนาอารมณ์ความคิดของตนเอง มีความยึดมั่นและรู้สึกภาคภูมิใจว่าตัวเองได้กระทำในสิ่งที่ถูกต้อง คิดและกระทำการสิ่งใดมักอยู่เหนือการใช้เหตุผล และการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ อะไรที่ไม่เป็นไปตามที่ตนเองเชื่อถือว่าไม่ถูกต้อง และแม้มีบุคคลอื่นที่มีความรู้มากแนะนำหรือให้คำปรึกษา แต่สุดท้ายอำนาจการตัดสินใจจะอยู่ที่ความคิดตัวเองเป็นสำคัญ

2. โลกาธิปไตย ถือโลกเป็นใหญ่ คือ ยึดถือความคิดตามความนิยมของชาวโลกหรือจำนวนผู้คน ถือเอากลุ่มคนจำนวนมากเป็นใหญ่ เราเรียกบุคคลที่เป็นโลกาธิปไตยว่าคณาธิปไตยคือถือความคิดตามหมู่คนจำนวนมากเป็นใหญ่

ลักษณะของคนที่เป็นโลกาธิปไตย ถือโลกเป็นใหญ่ อะไรก็ตามที่ชาวโลกเขานิยมชมชอบ แม้จะเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายหรือถูกศีลธรรมก็ตาม ก็ทำให้ไปตามความคิดเห็นของโลก หรือความคิดเห็นของชาวบ้าน ซึ่งบางทีก็ทำให้ตัวเองต้องกลายเป็นคนอ่อนแอ หรือในบางครั้งเราอาจจะเห็นว่า เมื่อมติของคนส่วนมากมีความคิดเห็นอย่างนี้ แม้ว่าสิ่งนั้นมันอาจเป็นการทำลายผลประโยชน์ของคนอื่น หรือเป็นการลบลู่เกียรติและชื่อเสียงของคนใดคนหนึ่งก็ตาม

3. ธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ยึดหลักการตามความเป็นจริง ความถูกต้อง ความดีงาม ถือเอาเหตุผลเป็นใหญ่ ตรวจสอบตามข้อเท็จจริง รับฟังการแสดงความคิดเห็นและพิจารณาอย่างถี่ถ้วนด้วยสติปัญญา มองเห็นได้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ เป็นไปโดยชอบธรรมด้วยความเคารพในหลักการณ์ ระเบียบ และกติกาก

ลักษณะเฉพาะของบุคคลที่เป็นธรรมาธิปไตย ถือความคิดเห็นตามหลักความถูกต้องเป็นใหญ่ อันถือได้ว่าเป็นหัวใจที่ปรากฏอยู่ได้ทั้งในโลกาธิปไตย และอัตตาริบัติ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญในการกำกับให้ผู้กระทำยึดมั่นความคิดเห็นที่อยู่หลักในศีลธรรมอันดีงาม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2542, 17-19) ได้สรุปถึงกฎเกณฑ์หลักธรรมอันดีงามไว้ว่า บุคคลมีผู้มีหลักธรรมอันดีงามนั้นจะต้องประกอบไปด้วย

1. มีสุจริตทั้งสาม คือ มีความประพฤติดีประพฤติชอบ ๓ ประการ ได้แก่

- 1.1 กายสุจริต คือ มีความสุจริตทางกาย ทำสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยกาย
- 1.2 วาจาสุจริต คือ มีความสุจริตทางวาจา พูดสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยวาจา
- 1.3 มโนสุจริต คือ มีความสุจริตทางใจ คิดสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยใจ

2. ประพฤติตามอารยธรรม โดยปฏิบัติถูกต้องตามทางแห่งกุศลกรรมบถ 10 ประการคือ

2.1 ทางกาย 3 ประการ คือ

1) ละเว้นการฆ่า การสังหาร การบีบคั้นเบียดเบียน; มีเมตตากรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูล สงเคราะห์กัน

2) ละเว้นการแย่งชิงลักขโมย และการเอาไร้เอาเปรียบ; เคารพสิทธิในทรัพย์สินของกันและกัน

3) ละเว้นการประพาศพิณดล่งละเมิดในของรักของหวงแหนของผู้อื่น; ไม่ข่มเหงจิตใจ หรือทำลายลบลู่เกียรติและวงศ์ตระกูลของกันและกัน

2.2 ทางวาจา 4 ประการ คือ

1) ละเว้นการพูดเท็จ โกหกหลอกลวง; กล่าวแต่คำสัตย์ ไม่จงใจพูดให้ผิดจากความจริง เพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ใด ๆ

2) ละเว้นการพูดส่อเสียด ยุยง สร้างความแตกแยก; พูดแต่คำที่สมานและส่งเสริมสามัคคี

3) ละเว้นการพูดคำหยาบคาย สกปรกเสียหาย พูดแต่คำสุภาพ นุ่มนวลชวนฟัง

2.3 ทางใจ 3 ประการ คือ

1) ไม่ละโมภ ไม่เพ่งเล็งคิดหาทางเอาแต่จะได้ คิดให้ คิดเสียสละ ทำใจให้ผ่องแผ้วกว้างขวาง

2) ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือจ้องที่จะทำลาย ตั้งความปรารถนาดี แผ่ไมตรี มุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่กัน

3) มีความเห็นถูกต้อง เป็นสัมมาทิฐิ เข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว รู้เท่าทันความจริงที่เป็นธรรมชาติของโลกและชีวิต มองเห็นความเป็นไปตามเหตุปัจจัย

3. มีศีล 5 หลักความประพฤติ 10 ข้อข้างต้นนั้น เป็นธรรมจริยาและเป็นอารยธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ทำคนให้เจริญขึ้นพร้อม ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ แต่ผู้ใดยังไม่มั่นคงในอารยธรรม ท่านสอนว่าผู้นั้นถึงควบคุมตนได้ในทางกายและวาจาก่อนเป็นอย่าน้อย ด้วยการประพฤติตามหลักศีล 5 ที่เป็นส่วนเบื้องต้นของธรรมจริยา 10 ประการนั้น ก็ยังจะได้ชื่อว่ามีศีลธรรมอันดีงาม คือ

1) เว้นจากปาณาติบาต ละเว้นการฆ่า การสังหาร ไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย

2) เว้นจากอทินนาทาน ละเว้นการลักขโมยเบียดเบียนแย่งชิง ไม่ประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน

3) เว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร ละเว้นการประพาศพิณดลในกาม ไม่ประทุษร้ายต่อของรักของหวง อันเป็นการทำลายเกียรติภูมิและจิตใจ ตลอดจนทำวงศ์ตระกูลของเขาสับสน

4) เว้นจากมุสาวาท ละเว้นการพูดเท็จโกหกหลอกลวง ไม่ประทุษร้ายเขา หรือประโยชน์สุขของเขาด้วยวาจา

5) เว้นจากสุราเมรัย ไม่เสพเครื่องดองของมีเมาสิ่งเสพติด อันเป็นเหตุให้เกิดความประมาทมัวเมา ก่อความเสียหายผิดพลาดเพราะขาดสติ เช่น ทำให้เกิดอุบัติเหตุ แม้อย่างน้อยก็เป็นผู้คุกคามต่อความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัยของผู้ร่วมสังคม

ความเห็นต่างของมนุษย์ : มุมมองของนักจิตวิทยา

ประชากรในประเทศไทยปี 2556 มีประชากรไทยจำนวนทั้งสิ้น 64,623,000 คน โดยแบ่งจำนวนประชากรแยกตามเพศชายจำนวน 31,438,000 คน เพศหญิงจำนวน 33,185,000 คน (Institute for Population and Social Research, Mahidol University, 2013) ในบรรดาคนไทยทั้งหมดนี้แต่ละคนต่างก็มีความต้องการ ความรู้สึก อารมณ์ รูปร่างลักษณะท่าทาง ความเฉลียวฉลาด ความเียงเอียงแตกต่างกันออกไป และแน่นอนรวมถึงมีความคิดที่แตกต่างกันออกไปด้วย

จากการศึกษาของนักจิตวิทยาได้สรุปสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้คนรวมถึงคนไทยด้วย มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันเกิดจากสาเหตุเหล่านี้คือ

1. ความแตกต่างทางพันธุกรรม (Heredity) ทำให้คนเรามีลักษณะที่แตกต่างกัน ลักษณะต่างๆ ที่ได้รับถ่ายทอดจากบรรพบุรุษโดยทางพันธุกรรมจะทำให้คนเราแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ (Race) เพศ (Sex) ความบกพร่องบางอย่างทางร่างกาย เช่น ลักษณะของความเจริญเติบโต วัย หรือ บุคลิกภาพ สติปัญญาความสามารถที่มีแต่กำเนิด พฤติกรรมผิดปกติอันเนื่องมาจากพันธุกรรม เป็นต้น

2. ความแตกต่างจากสิ่งแวดล้อม (Environment) ได้แก่สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทางความคิดไม่ว่าจะเป็น ด้านการศึกษาบรม ประสบการณ์และการเรียนรู้ของแต่ละคน ระบบของสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละชาติ การเลี้ยงดูของบิดามารดา การได้รับอุบัติเหตุ ทำให้สมองหรือร่างกายได้รับความกระทบกระเทือนกลายเป็นคนปัญญาอ่อนพิการรวมทั้งระบบความคิดที่พิการด้วย เราเรียกระบบการนี้ว่ากระบวนการพิการทางความคิด เป็นต้น

3. ความแตกต่างทางการได้รับเสพข่าวสารจากสื่อมวลชน วิทยู โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ รวมถึงสื่อสิ่งพิมพ์ข่าวสารออนไลน์ว่ามีมากหรือน้อยแตกต่างกันอย่างไร เป็นต้น

4. ความแตกต่างระหว่างบุคคลทางด้านร่างกาย เช่น ความสูง ความต่ำของร่างกาย ผิวเนื้อหยาบ ผิวเนื้อละเอียด ผมหด ผมนาง ผมหยัด ผมหยิกผมหยักสก จมูกโด่ง จมูกแบน ปากเล็ก ปากแบน ปากหนา ตาชั้นเดียว ตาสองชั้น รวมทั้งบุคลิกภาพด้านอื่นๆ เป็นต้น

5. ความแตกต่างระหว่างบุคคลทางด้านเชาว์ปัญญา เช่น ความแตกต่างของบุคคลในความสามารถที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคิดและความสามารถในการที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ในเชิงนามธรรม และรูปธรรมที่แตกต่างกันออกไป เป็นต้น

6. ความแตกต่างระหว่างบุคคลทางด้านอารมณ์ของบุคคลในความสามารถที่จะควบคุมพฤติกรรมต่างๆ ขณะที่เกิดอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น อารมณ์กลัว อารมณ์โกรธ อารมณ์รัก พอใจ ยินดี ตื่นเต้น การแสดงอารมณ์ต่างๆ ต้องแสดงออกอย่างเหมาะสมแต่ในสถานการณ์เป็นต้น

7. ความแตกต่างระหว่างบุคคลทางด้านสังคม คือ ความแตกต่างของบุคคลในความสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับบุคคลและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ และของสังคมอื่น ๆ ด้วยมนุษย์ตั้งแต่เกิดมาก็ต้องอยู่ในระบบของสังคม ตั้งแต่สังคมครอบครัว สังคมเพื่อนบ้าน โตขึ้นก็เป็นสังคมโรงเรียนตั้งแต่อนุบาลจนถึงอุดมศึกษา บุคคลต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมทั้งสิ้น (กันยา สุวรรณแสง, 2538, จิราภา เต่งไทรรัตน์และคนอื่นๆ, 2547, พิชญ์สิริ ไคว์ตระกูล และสุธีรา เผ่าโกศลิต, 2538 และสุชา จันทน์เอม, 2531)

กฤษณา ศักดิ์ศรี (2534, 128) ได้กล่าวถึงลักษณะความแตกต่างของคนรวมถึงลักษณะความแตกต่างแห่งรากเหง้าของความคิดของคนทั่วไปรวมถึงคนไทยเช่นเดียวกันว่า ลักษณะของมนุษย์รวมถึงความลักษณะแตกต่างของกระบวนการคิดนั้นมีลักษณะที่แตกต่างกันเนื่องมาจากสาเหตุเหล่านี้คือ

1. เชื้อชาติ ทำให้มนุษย์มีรูปร่างหน้าตา สีผิวกาย ผมนขน แตกต่างกันไปรวมถึงระบบความคิดด้วย

2. ศาสนา หล่อหลอมให้มนุษย์มีความเชื่อถือ อบรมสั่งสอนให้ยึดมั่นมาต่างกัน ต่างคนต่างศาสนา ก็ย่อมต่างความนึกคิดแล้วแต่ว่าศาสนาจะอบรมสั่งสอนอย่างไร

3. การกระทำ ได้แก่ การประพฤติปฏิบัติอยู่เป็นประจำสม่ำเสมอ เช่น คนที่ฝึกหัดให้มีกีฬามารยาทเรียบร้อย หรือทำทางที่สง่าผ่าเผย ก็จะเป็นผู้มีกิริยาเรียบร้อย สง่าผ่าเผย ส่วนผู้ที่มิได้ฝึกหัดอาจมีพฤติกรรมตรงกันข้าม หรือตามความเคยชินที่ทำอยู่เสมอ เช่น รับประทานอาหารมูมาม่า เคี้ยวอาหารเสียงดัง

4. วัย ผู้ใหญ่อย่อมมีประสบการณ์ ความสุขุมเยือกเย็น ผ่านชีวิตมามากกว่า จึงแตกต่างกับเด็ก หรือผู้มีวัยอ่อนกว่า เนื่องจากสมรรถภาพ ความนึกคิด วุฒิภาวะต่างกัน

5. ความแข็งแรง การที่บุคคลมีร่างกาย จิตใจ แข็งแรง หรืออ่อนแอ มีโรคภัยไข้เจ็บรบกวน ทำให้บุคคลเกิดความแตกต่างกันรวมทั้งระบบความคิดด้วย

6. การอบรมสั่งสอน บุคคลที่ได้รับการฝึกอบรมสั่งสอน เลี้ยงดูมาต่างกัน ย่อมทำให้เกิดความแตกต่างกันได้รวมทั้งระบบความคิดด้วย

7. เพศ หญิงชายย่อมมีความแข็งแรง ความมั่นคง ห้วนไหว ความรู้สึกผิดชอบยึดมั่นในขนบธรรมเนียมและเชื้อที่ต่างกัน ชายชอบบู๊ ต่อสู้โลดโผน หญิงชอบสวยงามละเอียดอ่อน

8. การศึกษา ความรู้มากหรือน้อยย่อมทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลง และหรือมีความรู้ ความเข้าใจ รู้สึคนึกคิดต่างกัน

9. ฐานะทางเศรษฐกิจ ความรวยความจนทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงและแตกต่างกันไปหลายอย่าง เช่น ความเชื่อถือ ศรัทธา ความมั่นใจ บุคลิกภาพ ความคิด นิสัยใจคอเปลี่ยนไปเมื่อฐานะเปลี่ยนไป คนจนอาจรู้จักนอนบ่นอ้อมอ้อมตน แต่คนรวยส่วนใหญ่มีคนนับหน้าถือตามาก ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตัวเองสูง

10. ถิ่นกำเนิด คนทางเหนือ ทางใต้ อีสาน ดินฟ้าอากาศ ย่อมมีส่วนหล่อหลอมให้มนุษย์มีบุคลิกภาพและนิสัยใจคอแตกต่างกัน ทางเหนือ อากาศหนาวเย็นสบาย ทำให้คนเมืองเหนือใจดี เป็นมิตรกับคนทั่วไป ทางใต้ต้องผจญกับดินฟ้าอากาศแปรปรวนอยู่ตลอดเวลา ลมพัดแรงและเสียงดัง อากาศร้อน ทำให้คนภาคใต้ต้องทำตนหรือพูดแข่งกับเวลาและเสียงลมทะเล ส่วนใหญ่จึงพูดเร็ว

11. ภาษา มนุษย์ในโลกนี้มีภาษาที่ใช้พูดติดต่อสื่อสารแตกต่างกันหลายร้อยหลายพันภาษา ทำให้มนุษย์ติดต่อกันได้บ้างไม่ได้บ้าง เข้าใจกันไม่ได้สนิทใจ อาจเกิดความรู้สึกรัดแย้งดูหมิ่นดูแคลนเหยียดหยามกันได้ การสื่อสารด้วยภาษาที่แตกต่างกัน เราต้องพยายามเข้าใจเป็นกลาง มองคนในแง่ดี เพราะบางทีการตีความของภาษาไม่ตรงหรือถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของผู้พูด ถ้าผู้ฟังฟังแล้วปักใจเชื่อโดยไม่ไตร่ตรองเสียก่อน มิตรภาพอาจบิดเบือนได้อาจจะทำให้เกิดความคิดที่แตกต่างกันได้ด้วย

12. กฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณี ก็มีส่วนทำให้คนเราแตกต่างกันรวมทั้งความคิดด้วย เช่น ประเทศทางอาหรับอนุญาตให้ชายมีภรรยาได้ถึง 5 คน โดยไม่ผิดกฎหมาย แต่เมืองไทยเรากล่าวว่าคนเดียวเท่านั้นที่ถูกต้องตามกฎหมาย

13. อิทธิพลของกลุ่ม บรรดาพวกมีอิทธิพล อาจทำให้ความคิด ความเชื่อ ความประพฤติปฏิบัติของคนเราแตกต่างไป ถ้าเราอยู่ในกลุ่มอิทธิพลซึ่งมีแนวความคิดสร้างสรรค์ เราก็เป็นคนดี แต่หากไปอยู่ในกลุ่มใจร้ายก็กลายเป็นคนไม่ดีตามกลุ่มไป

14. การอาชีพร มีอิทธิพลต่อลักษณะบทบาทและพฤติกรรมของคน อาชีพนักบวชจำเป็นต้อง สุขุม เรียบร้อย ขอบทานต้องทำกิริยาท่าทางดูน่าสงสาร พนักงานขายต้องพูดมากพูดเก่ง พูดดี เป็นต้น

จากการศึกษาของนักจิตวิทยาข้างต้นสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับความแตกต่างของมนุษย์นั้น มี 2 ประการด้วยกันคือ 1.ความแตกต่างทางกายภาพ 2. ความแตกต่างของสภาพจิตใจ ลักษณะความแตกต่างทั้ง 2 ประการขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ต่างๆของแต่ละคน เช่น พันธุกรรม สภาพแวดล้อม ฐานะทางครอบครัว เป็นต้น ที่พวกเขาได้รับมา ซึ่งมีความแตกต่างกับมุมมองในพระพุทธศาสนา

ความเห็นต่างของมนุษย์ : มุมมองในพระพุทธศาสนา

ในทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงสาเหตุที่มนุษย์ในที่นี้หมายถึงคนไทยด้วยความมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของความคิดเห็นต่างกันนั้น พระพุทธศาสนามีมุมมองหลายประการ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) 2548, 96) กล่าวว่ามนุษย์มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของแต่ละคนที่ได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ทั้งที่เป็นความรู้ของโลกทั่วไป และความรู้ที่ใช้สำหรับพัฒนาชีวิตหรือเรียกว่าการเรียนรู้ในหลักธรรมของแต่ละศาสนานั้นเอง หลักธรรมของพุทธศาสนาเรียกภูมิปัญญานี้ว่า ปัญญา หมายถึง ความรอบรู้ ความรู้ทั่วไป ความเข้าใจ รู้ซึ่ง ประกอบไปด้วย

1. สุตมยปัญญา คือปัญญาที่เกิดแต่การสดับเกิดจากการเล่าเรียน
2. จินตมยปัญญา คือปัญญาที่เกิดแต่การคิดการพิจารณาหาเหตุผล
3. ภาวนามยปัญญา คือปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ

หลัก ปัญญา ทั้ง 3 ประการนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มนุษย์มีพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกันออกไป จากความรู้ที่แตกต่างกันนั้นเอง จึงปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลให้แต่ละคนนั้นมีรากเหง้าแห่งความรู้ ความคิดเห็น ความอ่าน ความเข้าใจที่แตกต่างกันออกไป

ความคิดเห็นที่แตกต่างของคนทั่วไปนอกเหนือจากมีพื้นเพเรื่องของปัญญาแล้ว จริต ซึ่งหมายถึงสภาวะจิตของคนตามธรรมชาติหรือลักษณะนิสัยใจคอของคนอันเป็นปกติประจำอยู่ในสันดาน พื้นเพของจิต อุปนิสัย พื้นนิสัยของแต่ละคนก็เป็นสาเหตุทำให้มนุษย์มีความคิดที่แตกต่างกันไปหรือมีความคิดเห็นไม่เหมือนกัน (พระชาฎิวิทย์ ธมมวโร, 2553) จริตนั้นมี 6 ประการคือ

1. ราคะจริต ผู้มีความประพฤตินักไปทางรักสวรั้งาม มีลักษณะบุคลิกดี มีมาด น้ำเสียง นุ่มนวลไพเราะ ติดในความสวย ความงาม ความหอมความไพเราะ ความอร่อย ไม่ชอบคิด แต่ช่างจินตนาการเพ้อฝัน จืดแข็ง มีความประณีตอ่อนไหว และละเอียดอ่อน ช่างสังเกตเก็บข้อมูลเก่ง มีบุคลิกหน้าตาเป็นที่ชอบและชื่นชมของทุกคนที่เห็น วาจาไพเราะ เข้าได้กับทุกคน เก่งในการประสานงาน การประชาสัมพันธ์และงานที่ต้องใช้บุคลิกภาพ

2. โทสะจริต ผู้มีความประพฤติดิตเห็นและปฏิบัติหนักไปทางรักสวรั้งาม มีลักษณะจิตขุ่นเคือง โกรธง่าย คาดหวังว่าโลกต้องเป็นอย่างที่ตัวเองคิด พูดตรงไปตรงมา ชอบชี้ถูกชี้ผิด เจ้าระเบียบเคร่งกฏเกณฑ์ แต่งตัวประณีต สะอาดสะอาด เดี๋ยวนี้ เดี๋ยวนี้ ตรงแนว

3. โมหะจริต มีลักษณะ ผู้มีความประพฤติดิตเห็นและปฏิบัติหนักไปทางเขลา ง่วงๆ ซึมๆ เปื่อยๆ เช้งๆ ดวงตาเศร้าๆ ซึ้งๆ พูดจาเบาๆ นุ่มนวลอ่อนโยน ยิ้มง่าย อารมณ์ ไม่ค่อยเสีย ไม่ค่อยโกรธใคร ไม่ชอบเข้าสังคม ไม่ชอบทำตัวเป็นจุดเด่น เดินแบบขาดจุดมุ่งหมาย ไร้ความมั่นคง

4. สัทธาจริต ผู้มีความประพฤติคิดเห็นและปฏิบัติหนักไปทางมีจิตซาบซึ้ง มีความศรัทธาเลื่อมใส มีความยึดมั่นอย่างแรงกล้าในบุคคล หลักการหรือความเชื่อถือและความศรัทธา คิดว่าตัวเองเป็นคนดี น่าศรัทธา ประเสริฐ กว่าคนอื่น เป็นคนจริงจัง พุดมีหลักการ

5. พุทธิจริตหรือญาณจริต ผู้มีความประพฤติคิดเห็นและปฏิบัติหนักไปทางใช้ความคิดพิจารณา มีความคิดอะไรเป็นเหตุเป็นผล มองเรื่องต่างๆ ตามสภาพความเป็นจริงไม่ปรุงแต่ง พร้อมรับความคิดที่แตกต่างไปจากของตนเอง ใฝ่เรียนรู้ ช่างสังเกต มีความเมตตาไม่เอาเปรียบคน หน้าตาผ่องใส ตาเป็นประกาย ไม่ทุกข์ เป็นต้น

6. วิตกจริต ผู้มีความประพฤติคิดเห็นและปฏิบัติหนักไปทางนึกจับคิดฟุ้งซ่าน มีลักษณะพุดเป็นน้ำไหลไฟดับ ความคิดพวยพุ่ง ฟุ้งซ่านอยู่ในโลกความคิด ไม่ใช่โลกความจริง มองโลกในแง่ร้ายว่าคนอื่นจะเอาเปรียบกลั่นแกล้งเรา หน้าจะบึ้ง ไม่ค่อยยิ้ม เจ้าก็เจ้าการ อวดตาสองคิดว่าตัวเองเก่ง อยากรู้ อยากเห็นไปทุกเรื่อง ผลัดวันประกันพรุ่ง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551, 189-190)

มานะ หรือ ความสำคัญตนเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ก็เป็นสาเหตุที่ทำให้มนุษย์ทั่วไปรวมถึงคนไทยด้วยมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันและมีความคิดเห็นที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันได้ทั้งหมด มานะนั้นมี 9 ประการคือ

1. เป็นผู้เลศกว่าเขา สำคัญว่าตัวว่าเลศกว่าเขา หมายถึง บุคคลยึดตนเป็นใหญ่ มักเปรียบตนว่าดีกว่า หรือเหนือกว่าคนอื่นทุกอย่าง เช่น ความรวย ความมีหน้ามีตาในสังคม ความหล่อ ความสวย เป็นต้น

2. เป็นผู้เลศกว่าเขา สำคัญตัวว่าเสมอเขา หมายถึง ตนเองมีความดี กุศล ความคิดอ่าน การศึกษาดีกว่าเขา แต่ด้วยการวางตน ควรจะเป็นตัวอย่างแก่สังคม กลับสำคัญตน ทำตัวเสมอด้วยคนสามัญ หรือเปรียบเหมือนครูภูมิภาะสูงกว่า ยังทำตัวสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า เสมอกันกับนักเรียน หรือพระผู้บวชเรียนแล้ว ย่อมมีปัญหาดีกว่า กลับทำตัวเสมอคฤหัสถ์ ยังเล่นลอตเตอรี่ แทงหวยใต้ดิน กินมั่วเยิน ดื่มเหล้า เป็นต้น

3. เป็นผู้เลศกว่าเขา สำคัญตัวว่าเลวกว่าเขา หมายถึง ผู้เป็นมนุษย์นั้น ย่อมมีภูมิภาวะเหนือกว่าภูต ปีศาจต่างๆ แต่ก็ยังทำตนเป็นสาวก กราบไหว้ บวงสรวง ด้วยความกลัว ด้วยความอยากได้ของวิเศษ การนับถือสิ่งสสารสัตว์เหนือพ่อแม่ เหนือพระพุทธรเจ้า ทั้งๆที่เป็นชาวพุทธ เป็นต้น

4. เป็นผู้เสมอเขา สำคัญตัวว่าเลศกว่าเขา หมายถึง คนในสถานะอันเสมอกันอยู่ แต่พยายามยกตน สำคัญตนให้เหนือกว่า ยกข้อหนึ่งเสมอกัน ก็จะยกข้ออื่นขึ้นมาข่มบวกเข้าไป ถ้าสามสี่ข้อเสมอกัน ก็ยังมีของพ่อแม่ตน มาบวกเข้าอีก อวดว่าฉันยังเหนือกว่า เป็นต้น

5. เป็นผู้เสมอเขา สำคัญตัวว่าเสมอเขา หมายถึง ภาวะตามจริง มีอยู่ว่าตนนั้นอยู่ในสถานะทัดเทียมกับใครๆในละแวกนั้น แต่ก็ไม่วาย จะต้องแสดงแข่งขันใครๆ ว่าฉันก็มีนะ เธอมีอะไร ฉันก็มีได้นะ ออกอวด เรียกว่า "แข่งบุญ" อวดวาสนา นินทาด้วยกิเลส เป็นต้น

6. เป็นผู้เสมอเขา สำคัญตัวว่าเลวกว่าเขา หมายถึง พวกน้อยใจตนเอง ทั้งๆที่ตัวเอง เรียนหนังสือจบด้วยกันกับเพื่อน ชั้นเดียวกัน โรงเรียนเดียวกัน ปีเดียวกัน แต่น้อยใจ สำคัญตนว่า ทำไมเขาจึงได้งานดีกว่า เราแย่กว่าทุกอย่าง เรียกว่า "ขาดสันโดษ" โดยสิ้นเชิง เป็นต้น

7. เป็นผู้เลวกว่าเขา สำคัญตัวว่าเลิศกว่าเขา หมายถึง บุคคลผู้ขาดคุณธรรม ไม่เจียมตัว เป็นพวกอึ่งอ่างพองตัว อดความใหญ่ แข่งกับความใหญ่ของวัว ในที่สุดก็กายโป่งแตกตาย เป็นพวกไม่เจียมตัว เป็นต้น

8. เป็นผู้เลวกว่าเขา สำคัญตัวว่าเสมอเขา หมายถึง ความไม่มีคารวะ ตีตนเสมอ คล้ายลบหลู่อ่อนๆ คือ ไม่รู้สัมมาคารวะ ควรไม่ควร เป็นต้น

9. เป็นผู้เลวกว่าเขา สำคัญตัวว่าเลวกว่าเขา หมายถึง พวกประชดตน ทดท้อใจ รู้ว่าตัวเองต่ำ จึงไม่อยากคบหาสมาคมใคร จึงน้อยใจตน ปลีกตนจากสังคม หรือทำตัวให้ต่ำสุดๆไปเลย หรือพวกพระบางรูป ที่โกรธเกลียดสังคม ปิดห้องไม่คบค้าใคร ทำกิจร่วมใคร เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548, 225-226)

จากแนวคิดของนักจิตวิทยาและหลักธรรมพุทธศาสนา สามารถกล่าวได้ว่าสาเหตุที่ทำให้คนไทยมีความเห็นที่แตกต่างกันออกไปนั้นทั้งที่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย หรือไม่มีความคิดเห็นใดๆเลยนั้น มีสาเหตุหลักๆมาจากอุปนิสัยภายนอกได้แก่ร่างกายซึ่งเป็นลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างกันและรูปลักษณะภายในได้แก่สภาพจิตใจ ระบบสมอง ระบบความคิด ภูมิปัญญา อันมีรากฐานของการสั่งสมกุศลกรรมและอกุศลกรรมที่ของแต่ละบุคคลมากหรือน้อยแตกต่างกันไป เป็นต้น

พุทธจริยปฏิบัติกับการจำแนกความคิด

เราสามารถกล่าวได้ว่าคนไทยมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไม่สามารถนับเป็นจำนวนได้ทั้งหมด อย่างไรก็ตามเมื่อเรานำจริยปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาทั้ง ๓ อย่าง มาจับประเด็นความคิดเห็นต่างของคนไทยโดยภาพรวมทั้งหมดนั้น เราสามารถจำแนกได้ 3 กลุ่มคือ

1. ถ้าคนไทยถือเอาความคิดตัวเอง เอาความคิดเห็นตัวเองยิ่งใหญ่ เอาความทะนงของตัว เอาทิฐิความเห็น ความเชื่อ ยึดถือส่วนตัว เอาผลประโยชน์ของตนเป็นเกณฑ์ตัดสินใจ ก็เป็น อัตตจริยปฏิบัติ

2. ถ้าคนไทยมีความคิดเห็นและได้ตัดสินใจไปตามกระแสความนิยม เสียงเล่าลือ หรือแม้แต่มิเป็นตัวของตัวเอง คอยฟังว่าใครจะว่าอย่างไร อย่างที่ว่า แล้วแต่พวกมากลากไป หรือตามแรงกดดันจะเอาใจเขา จะหาคะแนน หรือตอบแทนการเอื้อประโยชน์ ก็เป็น โลกาจริยปฏิบัติ

3. ถ้าคนไทยมีความคิดเห็นเอาหลักความจริง ความถูกต้องดีงาม หลักการ กฎ กติกา เหตุผล ประโยชน์ที่แท้จริงของชีวิตและสังคม เป็นเกณฑ์ตัดสินใจ โดยใช้ปัญญาหาข้อมูลตรวจสอบข้อเท็จจริง และความคิดเห็นที่รับฟังอย่างกว้างขวาง ให้ถ่องแท้ ชัดเจน และพิจารณาอย่างดีที่สุด เต็มขีดแห่งสติปัญญา จะมองเห็นได้ด้วยความรู้ที่บริสุทธิ์ใจ ก็เป็น ธรรมาจริยปฏิบัติ

พระพุทธศาสนาไม่ได้กล่าวยกย่องบุคคลผู้เป็นอัตตจริยปฏิบัติถือตนเป็นใหญ่ โดยไม่มีหลักธรรมาจริยปฏิบัติถือธรรมเป็นใหญ่เป็นที่ยึดเหนี่ยว เพราะถือเป็นจอมเผด็จการทางความคิดที่น่ากลัวอย่างยิ่ง และเช่นเดียวกันพระพุทธศาสนาก็ไม่ได้กล่าวยกย่องโลกาจริยปฏิบัติ เพราะถือว่าเป็นเผด็จการทางความคิดโดยเอาสังคมหรือชนหมู่มากเป็นเกราะป้องกันความชั่วร้ายหรือความไม่ถูกต้องของตัวเองเอาไว้ อย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนากล่าวยกย่องหลักธรรมาจริยปฏิบัติมากที่สุด เนื่องจากธรรมาจริยปฏิบัติดำรงอยู่กับบุคคลใดก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นอยู่บุคคลที่มีความคิดเห็นเป็นอัตตจริยปฏิบัติหรือโลกาจริยปฏิบัติก็สามารถทำให้ตัวเอง สังคมส่วนใหญ่ ประเทศชาติมีการพัฒนาความเจริญรุ่งเรืองต่อไปได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

สรุป

เนื่องจากคนไทยมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันมากมายทั้งเป็นความคิดที่อัตตาธิปไตย โลกาธิปไตยหรือแม้ความคิดเห็นที่เป็นธรรมาธิปไตย การที่จะทำให้คนไทยทั้งหมดในประเทศมีความคิดเห็นสอดคล้องกันและเป็นไปในทิศทางเดียวกันได้หมดนั้นคงเป็นเรื่องยากอย่างยิ่ง พุทธอธิปไตย 3 ประการข้างต้น เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนาที่สามารถจำแนกความคิดเห็นของคนไทยในภาพรวมทั้งหมดได้ 3 ประการคือ 1.อัตตาธิปไตย ถือตนเป็นใหญ่ 2.โลกาธิปไตย ถือโลกเป็นใหญ่ 3.ธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่

ดังนั้นเมื่อเราพิจารณาด้วยสติปัญญาอย่างถ่องแท้ (โยนิโสมนสิการ) สามารถพิจารณารู้เท่าทันความคิดเห็นและจำแนกความคิดเห็นเหล่านั้นตามพุทธอธิปไตย 3 ประการ เมื่อทราบความคิดเห็นจัดอยู่ในพุทธอธิปไตยข้อใดให้ใช้หลักธรรมเหล่านี้ปรับความคิดเห็น โดยบุคคลผู้เป็นอัตตาธิปไตย (อัตตาธิปไตย) พึงใช้สติให้มาก บุคคลผู้เป็นโลกาธิปไตย (โลกาธิปไตย) พึงมีปัญญาครองตนและรู้พินิจ บุคคลผู้เป็นธรรมาธิปไตย (ธรรมาธิปไตย) พึงประพฤติให้ถูกหลักธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2548, 107)

คำว่า สติ คือความระลึกได้ ความนึกขึ้นได้ ความไม่เผลอ ผูกคิดขึ้นได้ การคุมจิตไว้ในกิจ หมายถึง อาการที่จิตนึกถึงสิ่งที่จะทำอะไรได้ นึกถึงสิ่งที่ทำค่าที่พูดไว้แล้วได้ เป็นอาการที่จิตไม่หลงลืม ระงับยับยั้งใจได้ ไม่ให้เลินเล่อพลั้งเผลอ ป้องกันความเสียหายเบื้องต้นยับยั้งชั่งใจไม่บุ่มบ่าม เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ความไม่ประมาท

สติ เป็นธรรมมีอุปการะมาก คือทำให้ตื่นตัวอยู่เสมอ เป็นเจตสิกชนิดหนึ่ง สตินั้นหากนำมาใช้กับทางโลกทั่วไปก็ย่อมมีประโยชน์มหาศาลอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นการงาน ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ การคิดอ่านย่อมเป็นระบบ จิตย่อมมีสมาธิในการทำกิจการงานใด ๆ อารมณ์มักจะเป็นปกติ ไม่ค่อยโกรธ เกรียด หรือทุกข์ใจอะไรมา ๆ กล่าวโดยรวมคือย่อมเกื้อกูลชีวิตประจำวันทางโลกได้อย่างดีซึ่งเป็นประโยชน์ที่เห็นได้ชัดเจน ถ้ารู้เนือง มาก ๆ เข้าจนเป็นมหาสติ ก็จะได้ประโยชน์จากทางธรรมด้วยการที่เรามีสติอยู่เนือง ๆ รู้ตัวบ้าง ไม่รู้ตัวบ้าง ทำอย่างติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน ก็เพื่อให้สติเกื้อกูลต่อการ “เห็นความจริง” ความจริงนี้เป็นสิ่งที่ใกล้ตัวที่สุดก็คือกายกับใจจุดหมายของการรู้จักเพื่อให้เห็นความจริง อันได้แก่นิจจัง ทุกขัง อนัตตา ว่ากายและใจของเรานั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีเที่ยง เป็นทุกข์ และไม่ใช่ว่าตัวเรา

สติ เป็นคุณธรรมที่เกิดเองไม่ได้ ต้อง ทำให้เกิดขึ้นด้วยการฝึกฝนรวบรวมจิตใจให้แน่วด้วยวิธีต่างๆ เช่นการเจริญวิปัสสนาคือการฝึกตามมหาสติปัฏฐานสูตรทำสมาธิ สวดมนต์ ภาวนา คือให้มีความรู้สึกตัวผ่านอายตนะทั้ง ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

สติ ใช้สำหรับกำหนดรู้ ตระหนักรู้ ระลึกรู้ สัมผัสรู้ รู้สึกตัว และอื่นๆ ที่ใช้ในการความหมายการทำความเข้าใจกับความรู้สึกตัวในปัจจุบันต่อผัสสะใดๆที่เกิดขึ้นมาเพื่อให้กำหนดรู้เฉพาะหน้า ให้เท่าทันต่อสัมผัสตามความเป็นจริงต่อสิ่งที่ปรากฏขึ้นมา ให้จิตเป็นอิสระต่อสิ่งที่มากระทบในฐานะเป็นเพื่อผู้รู้เฉย ด้วยการเพิ่มการรับรู้ทางประสาทสัมผัส โดยลดการคิดนึกปรุงแต่งความรู้สึกอื่นๆ เพื่อที่จะรู้เท่าทันในสังขาร ๓ อย่างคือ

1. รู้เท่าทันในการเคลื่อนไหว (กายสังขาร) ในอันที่จะการสร้างกรรมใดๆ นั่นคือศีล
2. รู้เท่าทันความคิดทั้งหลาย (วจีสังขาร) ว่าความคิดเป็นเหตุเป็นผลหรือไม่นี้คือปัญญา

3. รู้เท่าทันในอารมณ์ที่ปรุงแต่งจิต (จิตตสังขาร) จนจิตเป็นอิสระจากอารมณ์ นี่คือสมาธิ ปัญญาครองตนและรู้พินิจ ปัญญา หมายถึง ความรู้ทั่ว คือรู้ทั่วถึงเหตุถึงผล รู้อย่างชัดเจน, รู้เรื่องราวปบุญคุณโทษ, รู้สิ่งที่ควรทำควรเว้น เป็นต้น เป็นธรรมที่คอยกำกับศรัทธา เพื่อให้เชื่อประกอบด้วยเหตุผล ไม่ให้หลงเชื่ออย่างมกมาย ปัญญา ทำให้เกิดได้ ๓ วิธี คือ โดยการสดับรับฟัง การศึกษาเล่าเรียน (สุตมยปัญญา) โดยการคิดค้น การตรีกตรอง (จินตมยปัญญา) โดยการอบรมจิต การเจริญภาวนา (ภาวนามยปัญญา) (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2556)

ประพจน์ตามหลักธรรมที่ว่าก็มีศีลธรรม 5 หรือ ศีล 5 เป็นหลักธรรมเบื้องต้น ละเว้นการทำชั่วด้วยกาย วาจา ใจ และให้ตั้งมั่นอยู่ในกายสุจริต วาจาสุจริต ใจสุจริต ตลอดไป

ถ้าหากคนไทยในปัจจุบันสามารถประพฤติปฏิบัติตามแนวทางแห่งสันติดังกล่าวมา แม้ว่าคนไทยจำนวน 64,623,000 คนจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไปมากมาย ไม่ว่าความคิดเหล่านั้นจะเป็นความคิดที่เป็นอัตตาธิปไตย ธรรมาธิปไตย หรือ แม้กระทั่งธรรมาธิปไตยก็ตาม หากยึดมั่นเดินตามแนวทางแห่งหลักธรรมเหล่านี้ได้ ความคิดเห็นต่างกันของคนในประเทศชาติจะสามารถนำมาช่วยพัฒนาประเทศชาติให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองเท่าเทียมอารยธรรมประเทศอื่นๆได้ และที่สำคัญที่สุดความคิดเห็นต่างเหล่านี้จะไม่กลายเป็นเครื่องมือในการประหัตประหารฆ่ากันและทำความเสียหายทำลายประเทศชาติเหมือนในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

กฤษณา ศักดิ์ศรี. (2534). **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพฯ : บำรุงสาสน.

กันยา สุวรรณแสง. (2538). **จิตวิทยาทั่วไป General psychology**. กรุงเทพมหานคร : อักษรพิทยา.

กาญจนา นาคสกุล. (2548). **พจนานุกรมไทย – เขมร**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

จิราภา เต็งไธรัตน์และคนอื่นๆ. (2547). **จิตวิทยาทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : ธรรมศาสตร์.

พระชาญวิทย์ ธมฺมวโร. (2553). **จิต 6 ประเภท**. คันเมื่อ เมษายน 22, 2556 จาก <http://www.thammatipo.com/index.php?>

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2548). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม** (หน้า 96,107,309-310). พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.

_____. (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม** (หน้า 107, 189-190, 232). พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2542). **ธรรมนูญชีวิต A CONSTITUTION FOR LIVING** (หน้า 17-19). พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.

พิชญ์สิริ ไคว์ตระกูล และ สุธีรา เฝ้าโภคสถิตย์. (2538). **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร : เทพรัตน์พับลิช ชิงกรุ๊ป.

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา บ้านธัมมะ. (2552). อธิปไตย 3 (อธิปไตยสูตร). เข้าถึงได้จาก

เมษายน 18, 2556 จาก <http://www.dhammadhome.com/front/webboard/show.php?id=13220> วันที่สืบค้น 22 มกราคม 2561.

รักพงษ์ ศีลธรรม. (2551). ประชาธิปไตย. ค้นเมื่อ เมษายน 18, 2556 เข้าถึงได้จาก <http://www.pgdownload.blogspot.com/2008/10/3.html> วันที่สืบค้น 22 มกราคม 2561.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525** (หน้า 912). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

_____. (2542). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2543** (หน้า 1324). กรุงเทพฯ: บริษัทนานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2556). สติ. เข้าถึงได้จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B8%B4> วันที่สืบค้น 22 มกราคม 2561.

สุชา จันทน์เอม. (2531). **จิตวิทยาทั่วไป ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

Institute for Population and Social Research, Mahidol University. (2013). Mahidol

Population Gazette. Retrieved May 19, 2013, from

<http://www.ipsr.mahidol.ac.th/>

[ipsr/Contents/Documents/Gazette/Gazette2013EN.pdf](http://www.ipsr.mahidol.ac.th/Contents/Documents/Gazette/Gazette2013EN.pdf)